

ĐẠO ĐỨC KIỂM TOÁN VIÊN NHÀ NƯỚC TRONG KỶ NGUYÊN CHUYỂN ĐỔI SỐ QUỐC GIA

• **THS. VŨ THỊ QUỲNH HƯƠNG***

Xây dựng văn hóa đạo đức Kiểm toán viên nhà nước hiện đại từ “người kiểm soát” sang “người kiến tạo niềm tin” trong thời đại công nghệ số.

Đảng và Nhà nước Việt Nam xác định: Chuyển đổi số là động lực quan trọng để phát triển nhanh và bền vững đất nước. Các nghị quyết của Đảng, Nghị quyết số 52-NQ/TW ngày 27/9/2019 của Bộ Chính trị về Cách mạng công nghiệp 4.0, Nghị quyết số 57-NQ-TW ngày 22/12/2024 của Ban Chấp hành Trung ương về Đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia, Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030 đều đặt yêu cầu: quản trị công minh bạch, dữ liệu mở, ứng dụng công nghệ để chống tham nhũng, lãng phí; phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo

và chuyển đổi số quốc gia là đột phá quan trọng hàng đầu, là động lực chính để phát triển nhanh lực lượng sản xuất hiện đại.

Bên cạnh đó, xu thế quốc tế và công nghệ cho thấy INTOSAI, ASOSAI đặt cao yêu cầu về liêm chính, minh bạch, trách nhiệm giải trình trong kiểm toán công. Công nghệ số (big data, AI, blockchain) đang tái định hình hoạt động kiểm toán, đồng thời đặt ra những thách thức và nguy cơ mới về liêm chính, bảo mật, trách nhiệm giải trình, nguy cơ mới về đạo đức: lạm dụng, rò rỉ dữ liệu, “ẩn mình sau thuật toán”.

*Thanh tra Kiểm toán nhà nước

Trong bối cảnh chuyển đổi số quốc gia, việc xây dựng văn hóa đạo đức của Kiểm toán viên nhà nước từ “người kiểm soát” sang “người kiến tạo niềm tin” trong thời đại công nghệ số không chỉ là yêu cầu nghề nghiệp, mà còn là một nhiệm vụ chính trị xã hội, góp phần đưa Việt Nam trở thành quốc gia phát triển, minh bạch, hiện đại.

Ý nghĩa của “người kiến tạo niềm tin” trong thời đại số

Người kiểm soát truyền thống: (i) Dựa vào hồ sơ giấy, chứng từ thủ công. (ii) Tập trung phát hiện vi phạm cụ thể, thường sau khi sự việc đã xảy ra. (iii) Tính chất công việc khép kín, ít công khai.

Người kiến tạo niềm tin thời đại số: (i) Sử dụng dữ liệu lớn, trí tuệ nhân tạo (AI), blockchain, phân tích rủi ro theo thời gian thực. (ii) Không chỉ phát hiện vi phạm mà còn cảnh báo sớm, đề xuất giải pháp phòng ngừa. (iii) Công khai, minh bạch thông tin kiểm toán qua nền tảng số, giúp người dân, Quốc hội, Chính phủ cùng giám sát. (iv) Biết khai thác công nghệ để tăng hiệu suất, niềm tin xã hội thay vì chỉ tạo áp lực kiểm soát.

Khái niệm mở rộng về đạo đức Kiểm toán viên nhà nước trong kỷ nguyên số

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh “Đạo đức cách mạng có thể nói tóm tắt là: Nhận rõ phải, trái. Giữ vững lập trường. Tận trung với nước. Tận hiếu với dân”. Văn kiện Hội nghị lần Thứ ba Ban chấp hành Trung ương Khóa VIII, Đảng ta đã xác định: “Cán bộ là nhân tố quyết định sự thành bại của cách mạng, gắn liền với vận mệnh của Đảng, của chế độ, là khâu then chốt trong công tác xây dựng Đảng”. Xây dựng Đảng, cơ quan, tổ chức phải bắt đầu từ xây dựng đội ngũ cán bộ. Xây dựng và chỉnh đốn đội ngũ cán bộ trước hết phải bắt đầu từ xây dựng nền tảng đạo đức. Xây dựng nền tảng đạo đức phải đi từ sự Liêm chính. Bởi, Liêm chính là phẩm chất quan trọng nhất trong nhân cách, đạo đức của người cán bộ.

Trong kỷ nguyên mới, đạo đức Kiểm toán viên nhà nước không chỉ dừng ở “liêm chính cá nhân” mà bao gồm: đạo đức công vụ: trung thành với Tổ

quốc, phụng sự Nhân dân, đặt lợi ích quốc gia lên trên; đạo đức nghề nghiệp: tuân thủ chuẩn mực ISSAI 130, chuẩn mực Kiểm toán nhà nước 130, giữ vững độc lập, khách quan, công bằng; đạo đức số: ứng xử đúng đắn trong xử lý, bảo mật và phân tích dữ liệu công; đạo đức xã hội: hành xử văn minh, trở thành hình mẫu của liêm chính khu vực công.

Khái niệm “đạo đức số” trong kiểm toán công là hệ thống nguyên tắc, giá trị, hành vi chuẩn mực mà Kiểm toán viên nhà nước phải tuân thủ khi sử dụng công nghệ, dữ liệu và nền tảng số để thực hiện nhiệm vụ. Đạo đức số gắn liền với bốn yếu tố: Liêm chính dữ liệu, trách nhiệm giải trình, bảo mật và an toàn thông tin, minh bạch số.

Các yêu cầu đạo đức mới trong kỷ nguyên số

Đất nước đang bước vào giai đoạn phát triển mới - Kỷ nguyên vươn mình của dân tộc với mục tiêu trở thành nước phát triển có thu nhập cao vào năm 2045. Quản trị công, minh bạch tài chính công, phòng chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực trở thành trọng tâm chiến lược. Kiểm toán nhà nước với vai trò là “người gác cổng” tài chính công, đảm bảo niềm tin của Nhân dân với Nhà nước bên cạnh yêu cầu về đạo đức nghề nghiệp hiện nay: Liêm chính, độc lập và khách quan, năng lực, thận trọng nghề nghiệp, bảo mật và minh bạch, còn phải làm chủ công nghệ và phải đảm bảo đạo đức nghề nghiệp trong môi trường số. Điều đó đặt ra yêu cầu đạo đức mới trong kỷ nguyên số gắn với tầm nhìn chiến lược phát triển của đất nước và sự trưởng thành của Kiểm toán nhà nước Việt Nam.

Kiểm toán viên nhà nước phải thích ứng với ba yêu cầu đạo đức mới:

(i) *Đạo đức trong xử lý dữ liệu:* bảo mật dữ liệu quốc gia, không sử dụng dữ liệu kiểm toán cho mục đích riêng tư, thương mại hay chính trị cục bộ. Trung thực, liêm chính trong phân tích dữ liệu, không bóp méo hoặc chọn lọc số liệu để phục vụ kết luận chủ quan.

(ii) *Đạo đức trong ứng dụng công nghệ:* không sửa đổi, không thao túng, không lạm dụng dữ liệu.

Công nghệ AI chỉ hỗ trợ, không thay thế bản lĩnh độc lập của kiểm toán viên mà làm cho kiểm toán viên trở nên mạnh mẽ hơn, chính xác hơn và sâu sắc hơn. Chống lại xu hướng “phó mặc cho thuật toán”, kiểm toán viên phải có khả năng giải thích kết quả phân tích của AI cho công chúng.

(iii) *Đạo đức về minh bạch số*: trách nhiệm giải trình trong không gian mạng. Trách nhiệm giải trình thuật toán, giải thích rõ cách thức công nghệ/AI được sử dụng trong kiểm toán. Công khai báo cáo, dữ liệu kiểm toán phải dễ hiểu, dễ kiểm chứng, dễ truy cập trong giới hạn pháp luật. Sẵn sàng chịu trách nhiệm trước công dân số (người dân ngày càng theo dõi thông tin qua các nền tảng số, mạng xã hội).

Xây dựng văn hóa đạo đức số của Kiểm toán viên nhà nước

Đạo đức là một hình thái ý thức xã hội, được hình thành, củng cố và phát triển thông qua: giáo dục; rèn luyện trong thực tiễn sống và làm việc; tự tu dưỡng, tự điều chỉnh hành vi dựa trên chuẩn mực xã hội, chuẩn mực đạo đức nghề nghiệp.

Cuộc cách mạng công nghệ số đặt ra thách thức đạo đức đối với kiểm toán viên: (i) Nguy cơ lạm dụng dữ liệu: tiết lộ, bán, sử dụng sai mục đích. (ii) Rủi ro phụ thuộc công nghệ: tin tưởng tuyệt đối vào AI, mất khả năng phán đoán nghề nghiệp. (iii) Thiếu năng lực số: khó phát hiện sai phạm trong hệ thống dữ liệu phức tạp. (iv) Minh bạch giả tạo: công bố dữ liệu nhưng khó kiểm chứng, gây mất lòng tin.

Một số giải pháp, đề xuất về văn hóa đạo đức số của Kiểm toán viên nhà nước trong kỷ nguyên chuyển đổi số quốc gia:

(1) *Tăng cường tự rèn luyện*: Kiểm toán viên tăng cường trách nhiệm tự tu dưỡng, rèn luyện đạo đức để có thể ứng phó trước những thách thức, rủi ro đạo đức mới trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghệ số.

(2) *Hoàn thiện thể chế*: (i) Xây dựng khung pháp lý về an ninh, bảo mật dữ liệu kiểm toán. (ii) Bổ

sung vào Bộ quy tắc đạo đức Kiểm toán viên nhà nước với các chuẩn mực mới, như: bảo mật dữ liệu số, minh bạch thuật toán, chống thao túng thông tin.

(3) *Xây dựng văn hóa đạo đức với định hướng chuyển đổi văn hóa đạo đức trong kỷ nguyên số*, như: (i) Kiểm toán viên nhà nước từ kiểm tra sang giám sát thông minh, kịp thời. Kiểm toán viên nhà nước dùng công nghệ để phát hiện sớm rủi ro, qua đó tạo niềm tin xã hội rằng ngân sách công được bảo vệ ngay từ gốc. (ii) Từ giữ bí mật hồ sơ sang công khai có chọn lọc, minh bạch có trách nhiệm. Báo cáo kiểm toán được trình bày dưới dạng số hóa, biểu đồ tương tác, công khai minh bạch thuận tiện cho Quốc hội và công dân giám sát. (iii) Kiểm toán viên nhà nước không chỉ xác nhận con số đúng/sai, mà còn chứng minh hệ thống tài chính công minh bạch, đáng tin cậy.

(4) Đào tạo và bồi dưỡng

Đưa đạo đức số thành mô-đun bắt buộc trong đào tạo; tất cả Kiểm toán viên nhà nước phải tự đào tạo và được đào tạo, bồi dưỡng về năng lực số và đạo đức số, với nội dung đào tạo gồm năng lực và phẩm chất cần phát triển, như:

Năng lực số (digital literacy): Kiểm toán viên nhà nước có khả năng tìm kiếm, đánh giá, sử dụng thành thạo công cụ phân tích dữ liệu, AI, hệ thống ERP công, chia sẻ và sáng tạo nội dung bằng công nghệ thông tin và internet một cách hiệu quả, an toàn và có trách nhiệm.

Đạo đức số (digital ethics): Đào tạo Kiểm toán viên nhà nước có năng lực nhận diện, phân tích và ứng xử đúng trước các tình huống rủi ro đạo đức công nghệ, mô phỏng tình huống vi phạm đạo đức số (ví dụ: rò rỉ dữ liệu, can thiệp AI).

Khả năng truyền đạt và giải trình: thiết lập các báo cáo dữ liệu phức tạp thành thông tin dễ hiểu với công chúng.

Tinh thần trách nhiệm công dân số: Kiểm toán viên nhà nước cần hiểu rằng công chúng ngày càng giám sát qua mạng xã hội, dữ liệu mở.

(5) Xây dựng Cơ chế bảo vệ và khuyến khích

Xây dựng cơ chế bảo vệ niềm tin: nếu Kiểm toán viên nhà nước công khai dữ liệu trung thực trên nền tảng số, họ phải được pháp luật bảo vệ trước mọi sức ép chính trị, lợi ích nhóm. Có cơ chế tôn vinh, khen thưởng “ gương sáng đạo đức số ” thông qua các chương trình thi đua khen thưởng, đánh giá nhận xét công chức hằng năm.

(6) Ứng dụng công nghệ minh bạch

Phát triển hạ tầng kiểm toán số, xây dựng kho dữ liệu dùng chung, phân tích AI, dashboard minh bạch.

Xây dựng Khung quản trị dữ liệu và đạo đức trí tuệ nhân tạo (Ethical AI) chuẩn mực cho thu thập, lưu trữ, phân tích, chia sẻ dữ liệu kiểm toán. Xây dựng các nguyên tắc, tiêu chuẩn và hướng dẫn nhằm đảm bảo việc thiết kế, phát triển và ứng dụng AI một cách minh bạch, công bằng, có trách nhiệm và không gây hại cho con người và xã hội. Mục đích của việc này không chỉ đơn thuần là ngăn ngừa các tác động tiêu cực như phân biệt đối xử, mất quyền riêng tư hay lạm dụng dữ liệu, mà còn là xây dựng niềm tin vững chắc giữa các tổ chức, người dùng và cơ quan quản lý đối với hoạt động kiểm toán.

Xây dựng dashboard công khai theo dõi tiến độ thực hiện kiến nghị kiểm toán. Sử dụng blockchain để đảm bảo tính toàn vẹn của hồ sơ kiểm toán.

Tương tác công dân số, tổ chức kênh phản hồi trực tuyến để nhân dân tham gia giám sát kết quả kiểm toán.

(7) Trong Chiến lược Phát triển Kiểm toán nhà nước đến năm 2030 (Nghị quyết số 999/2020/UBTVQH14 ngày 16/9/2020) đã xác định mục tiêu, nội dung cụ thể là phát triển Kiểm toán nhà nước gắn với cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, ứng dụng công nghệ cao, hoàn thiện cơ sở hạ tầng đáp ứng hoạt động kiểm toán trong môi trường số... hình thành kiểm toán số. Tuy nhiên, trước tốc độ phát triển và ứng dụng của công nghệ trên thế giới, sự vào cuộc quyết liệt, đẩy mạnh ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong hoạt động của Kiểm toán nhà nước, tác giả đề xuất bổ sung thêm mục tiêu cụ thể phát triển của Kiểm toán nhà nước đến năm 2030: Phát triển Kiểm toán nhà nước trở thành cơ quan kiểm toán số tiên phong trong khu vực, ứng dụng công nghệ để minh bạch hóa tài chính công ở tầm quốc gia.

Như vậy, Đạo đức số của Kiểm toán viên nhà nước là “ cầu nối ” giữa công nghệ và niềm tin công, góp phần bảo đảm sự chuyển đổi số quốc gia diễn ra minh bạch, công bằng, vì lợi ích của nhân dân và sự phát triển bền vững của đất nước. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hồ Chí Minh: Toàn tập, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2011, t. 9, tr. 354;
2. Nghị quyết số 52-NQ/TW ngày 27/9/2019 của Bộ Chính trị về Cách mạng công nghiệp 4.0;
3. Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22/12/2024 của Ban Chấp hành Trung ương về Đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia;
4. Quyết định 749/QĐ-TTg ngày 03/6/2020 của Thủ tướng Chính phủ về Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030;
5. Tài liệu tập huấn tại Hội nghị toàn quốc “Ứng dụng trí tuệ nhân tạo cho cáo bộ cấp ủy và cơ quan đảng” do Văn phòng Trung ương Đảng tổ chức;
6. Tài liệu Hội thảo quốc tế “Kiểm toán trong kỷ nguyên mới - Nâng cao năng lực kiểm toán với AI” do Kiểm toán nhà nước Việt Nam phối hợp với Hiệp hội Kế toán Công chứng Anh Quốc (ACCA) tổ chức.

Ngày nhận bài: 27/10/2025
Ngày chỉnh sửa: 11/11/2025
Ngày duyệt đăng: 15/11/2025